

Frank Róza: Okulás végett - A szombathelyi informatikus könyvtáros mesterszakos hallgatók véleménye a képzésről

A mesterképzés indítása

Szombathelyen 1962-ben kezdődött meg a könyvtárosképzés, az akkori Szombathelyi Tanítóképző Intézetben a hároméves középfokú népművelő-könyvtáros képzés formájában. Azóta az intézmény és a szak is sok változáson ment keresztül.

A tanszéken kezdettől fogva főiskolai szintű könyvtáros, majd informatikus könyvtáros szakos képzés folyt. 2006-ban kezdődött az informatikus könyvtáros alapszakos (BA) oktatás. A Nyugat-magyarországi Egyetem Könyvtár- és Információtudományi Tanszéke az informatikus könyvtáros szakon az elsők között nyerte el a mesterképzés jogát. Így 2009 őszén nappali és levelező tagozaton egyaránt elindulhatott az első mesterszakos-évfolyam (akiket csak "MA-sok"-nak nevez mindenki).

A felmérés céljai

A felmérésre az első félév végén, a Könyvtári szolgáltatások menedzselése I. elnevezésű tantárgy befejezésekként került sor. A felmérés céljai:

- Kapjunk differenciált képet a különféle háttérű hallgatók általános adatairól (életkor, nem, képzési előzmény, nyelvismeret).
- Az első félév tapasztalatai alapján ismerjük meg a hallgatók elvárásait, véleményét az elméleti tudásszerzés, a gyakorlati feladatmegoldás konkrét megoldásaival kapcsolatban (részben a képzés egésze, részben Könyvtári szolgáltatások menedzselése I. tárgy vonatkozásában), annak érdekében, hogy a továbbiakban még gördülékenyebben és hatékonyabban folyják az oktatás.
- Nyerjünk áttekintést az első félévben oktatott tárgyak kedveltségéről, az ezekkel kapcsolatos indoklásokról.
- A fentiekre adott válaszok elemzése, értékelése alapján fogalmazzuk meg az első félév jó és kevésbé jó tapasztalatait, a mesterképzéshez kapcsolódó sarokpontokat, alapelveket, a fentiekből leszűrhető tanulságokat és tennivalókat, és azokat a képzés további fejlesztése érdekében esetleg tágabb körben vitassuk meg.

A hallgatók alapadatai (életkor, nem, képzési előzmény, nyelvismeret)

A felmérésben 34 hallgató vett részt: 14 nappali és 20 levelező tagozatos.

Ha az életkor megoszlását nézzük, akkor azt tapasztaljuk, hogy a nappali tagozaton tanulók mind 26 év alattiak voltak. Ez nem meglepetés, hiszen mind ugyanabban az évben, 2009-ben végeztek, és kihagyás nélkül folytatták tanulmányaikat. A levelezősök között csak három ilyen akadt, a többiek között ugyanannyian (tízen) voltak a 26-40, mint a 41-55 éves csoportba tartozók. A legrégebben végzett hallgatónk 1981-ben fejezte be a tanulmányait.

Mint a könyvtáros társadalomban általában, itt is háromszor annyi a nő, mint a férfi (26:8). Ez sajnos, alkalmas arra, hogy azt az előítéletet erősítse, hogy "csak nők mennek könyvtárosnak". A legtöbben (27-en) előzőleg a tanszékünkön tanultak, de megtaláljuk közöttük a bajai, egri és kaposvári főiskola, sőt a Pannon Egyetem és a Gábor Dénes Főiskola egykori hallgatóit is. A levelező tagozatosok döntő többsége könyvtárosként dolgozik, de - főleg a nappali hallgatók között - van, aki "csak tanul", és nincs más munkahelye.

A nyelvismerettel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok két feltételezésünket igazolják:

- A nyelvtudásra szükség van, és ezt nemcsak az oktatók látják így, hanem a hallgatók is. A válaszadók közül 33-an elismerik, hogy nyelvtudás munkaerő-piaci tényezővé vált, nélküle nehéz boldogulni a szakmában, és kiemelik, hogy ennek hiányában nem lehetnek naprakészek az idegen nyelvű szakirodalomban sem. Csupán egy fő nem tartotta fontosnak az angol nyelv beépítését az órarendbe.

- Vélekedésüket alátámasztja a nyelvtudásuk:

csak német 3 fő

csak angol 16 fő

angol és német 11 fő

csak magyar 4 fő

A fentiekben túl tudnak még olaszul (három fő), oroszul (két fő), valamint egy-egy fő franciául, románul és szlovákul. A felmérés résztvevői közül csaknem valamennyien örülnek a kötelező nyelvvizsgakötelezésnek, amelyet már az első félévben beépítettünk néhány tárgyba.

A mesterszakkal kapcsolatos vélemények

Elvárások a képzés egészével kapcsolatban

Az alapadatok megismerése után rátérhetünk a mesterszakkal kapcsolatos vélemények elemzésére. Ehhez tudnunk kell, mit is vártak a résztvevők a képzéstől (értelemszerűen több választ is bejelölhettek):

- A válaszadók kétharmada a meglévő tudása kiegészítésére, valamint a tanultak magasabb szintű megismétlésére számít.

- Vannak, akik számára az egyeteminek megfelelő végzettség munkahelyi követelmény, és vannak olyanok is (főleg a nappali tagozatos hallgatók között), akiknek nincsenek elvárásaik, "csak úgy" tanulnak, mert úgy vélik, hogy ilyen végzettséggel mégiscsak nagyobb az elhelyezkedési esélyük.

A válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a várakozások már eddig is nagyrészt teljesültek. Ennek örülünk, de tudatában vagyunk annak, hogy mindössze egy szemeszternyi tanulás után, viszonylag kevés új ismeret birtokában kellett véleményt nyilvánítaniuk. Elgondolkodtató viszont, hogy egy fő felvetette: esetleg abbahagyja a tanulást, mert úgy érzi, nem tudja tartani a tempót a követelményekkel.

Elvárások a menedzsment-tárggyal kapcsolatban

Az elvárásokkal kapcsolatos kérdést feltettem a menedzsment tantárggyal kapcsolatban is; a válaszok arányukban megegyeztek a képzés egészével kapcsolatos válaszokkal. A válaszadók 82 százaléka az eddigi menedzsment tanulmányaik folytatását és kiegészítését várja. A szemeszter során - szervezési okokból - tömbösítettük a tárgyat. Kíváncsi voltam a hallgatók utólagos véleményére, hogy az esetleges tapasztalatok más tárgynál is használhatók legyenek. A félév során egyéni és csoportfeladatuk egyaránt volt, a csoportmunka során projekt munkát kellett végezniük. Tehát a "Segített-e a tömbösítés a...?" kérdésre adott válaszok:

	igen	nem	mindegy
Tudásszerzésben	23 fő	4 fő	7 fő
Feladatmegoldásban	12 fő	15 fő	6 fő

A számok tükrében látható, hogy az új ismeretek elsajátítását többen kedvelték úgy, hogy egyhuzamban tanulhatták a tárgyat, hallgathatták az előadásokat és megvitathatták a hallottakat. Viszont - mint azt szóban is megerősítették - a csoportfeladat elvégzéséhez jobb lett volna, ha inkább többször tudnak találkozni egymással úgy, hogy az irányító tanár is jelen van.

Főleg a levelező hallgatók esetében volt nehéz megtalálni a közös munka módszerét, de a nappali hallgatók is küszködtek ezzel a gonddal. Az ezzel kapcsolatos kérdésre adott válaszaikból kiderül, hogy 23 főnek egyértelműen az időegyeztetés okozta a legfőbb problémát, míg kilenc hallgató a végső formába öntést jelölte meg gondnak. Szerencsére voltak öten, akik azt mondták, hogy "nem is volt nehéz". A menedzsmenttel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok azt a feladatot adják majd az ezzel foglalkozó tanárnak, hogy még inkább figyeljen oda a szervezési problémákra. A mesterfokozatot megszerzőknek ugyanis többször lesz majd olyan projektfeladatuk a munkahelyükön, amelyet több helyen dolgozó munkatársakkal együtt kell végezniük, és ehhez komoly koordinációra van szükség. Különösen így van, illetve lesz ez a különféle TÁMOP, TIOP és egyéb pályázatokon való részvétel során.

A tantárgyak kedveltsége

Visszatérve a képzés általánosabb vizsgálatára, lássuk, milyen tárgyakat kedveltek a hallgatók, s melyeket kevésbé. A kérdőíven nem minden tantárgy, csupán három tantárgyrészlet szerepelt, ezek a könyvtár-szakmaiságot, az általános ismereteket, valamint a nyelvtudást érintették:

	Kedvence	Nem kedvelte	Közömbös
Tartalomszolgáltatás a könyvtárakban – szolgáltatáselemzés	12 fő	9 fő	13 fő
Könyvtári szolgáltatások menedzselése I. – angol feladat	10 fő	15 fő	8 fő
Könyvtári szolgáltatások menedzselése I. – projekt	13 fő	9 fő	8 fő

Érdeemes végignézni az indoklásokat. (A közömbös válaszokhoz általában nem írtak indoklást.)

Miért szerette az adott tárgyat?

- szolgáltatáselemzés: jobban megismerte az embereket; segítette a napi munkát; a korábbi tanulmányokra és a gyakorlatra épül;
- angol feladat: szabadon választható volt; gyakorlást biztosított; "amúgy is szeretem";
- projekt: kihívás; sikerélmény; egyértelmű elvárás és a határidő.

Miért nem szerette az adott tárgyat?

- szolgáltatáselemzés: túl sok energiát emésztett fel; amikor tanultuk, már rövidesen csinálni is kellett, így nem volt idő a "megemésztésre";
- angol feladat: nem volt elegendő a nyelvtudás; a munka mellett sok időt igényelt; túl mechanikus volt;
- projekt: nem jól működött a csoportmunka és a belső kommunikáció; nem volt valódi (munkahelyi) motiváció; félt az előadás tartásától.

Legkedveltebb és legkevésbé kedvelt tárgyak

Minden résztvevő három-három tárgyat jelölhetett meg legkedveltebb és legkevésbé kedvelt tantárgyként. El kell mondani, hogy az I. félévben négy társadalomtudományi törzstárgyra és

három alapozó szakmai törzstárgyra került sor, a következő félévekben következik még további három szakmai törzstárgy, valamint az információ- és tudásmenedzsment szakirány tantárgyai, a szabadon választható tárgyak, továbbá a szakmai gyakorlatok. Tehát hangsúlyozni kell, hogy ez a - most vizsgált - félév nem reprezentálja a képzés egészét.

Az alapozó társadalomtudományi tárgyak közül a hallgatók nagy többsége pozitívan értékelt a Világgazdaságtant és a Kulturális újratermelés és hozzáférést, míg a Politikai filozófia a negatív oldalra került. A szakmai törzstárgyak közül a Könyvtári szolgáltatások menedzselése I. és a Tartalomszolgáltatás a könyvtárakban I. került közelebb a hallgatókhoz. A visszajelzések alapján A könyvtári feldolgozás modern módszerei című tárggyal volt több nehézségük.

A válaszok értékelése

Valamennyi válasz elgondolkodtató a tanár és a tanítvány, sőt a jelenlegi, illetve a jövőbeli munkaadók számára egyaránt:

- A feladatoknak lehetőleg egyértelműen "életközeli"-nek kell lenniük, még az elméleti vonatkozású tananyagrészeknél is utalni kell azok későbbi használhatóságára.
- A hallgatóknak el kell fogadniuk, hogy a sikeres munka mögött nagyon sok gyakorlásnak és csoportmunkának kell állnia.
- Célszerű, ha - különösen a levelező hallgatók - azonnal használják a frissen tanultakat, még akkor is, ha az nem kapcsolódik szorosan napi munkájukhoz, ehhez természetesen a munkahely segítségére is szükség van.

Végül megkértem a hallgatókat, néhány szóval foglalják össze az elmúlt félév jó és kevésbé jó tapasztalatait. Ezek sorrendjét csak az adja, hogy többen vagy kevesebben vetették fel.

- Jó tapasztalatok: sok új dolgot hallottunk; összességében jó a képzés; a tanárok figyelmesek, segítőkészek; jó a közösség; jó érzés, hogy újra tanulok, segít a tájékozódásban, mások tapasztalatait is felhasználhatom.
- Rossz tapasztalatok: túl sok a feladat, és ez munka mellett nagyon nehéz; szervezési problémák fordulnak elő; átfedések vannak a tárgyak között, talán nem jó a tanárok közti kommunikáció; rendszertelenül adják ki a feladatokat; túl gyakori a konzultáció; egyelőre kevés az informatikai tárgyak óraszám.

Összefoglalás, tanulságok

A gyors felmérés során tehát megismertük hallgatóink elvárásait, véleményét az elméleti tudásszerzés, gyakorlati feladatmegoldás konkrét megoldásaival kapcsolatban mind a képzés egésze, mind a Könyvtári szolgáltatások menedzselése I. elnevezésű tárggyal kapcsolatban.

A fentiekben vázolt helyzetkép azonban csupán kiindulási pont kíván lenni annak érdekében, hogy ne csak a szombathelyi MA-képzés legyen hatékonyabb, hanem valamennyi ezzel foglalkozó oktatási intézmény tanuljon belőle. Feltételezhető ugyanis, hogy hozzánk hasonlóan más intézményekbe is nagyrészt "saját" hallgatók iratkoznak be, és hasonló problémákkal küszködnek. Természetesen olyan igényeket, mint a kevesebb konzultáció, nehéz teljesíteni, mert ezt az oktatás hatékonysága bánná. Talán a távoktatás erre egy lehetséges megoldásként kínálkozna.

Az esetleges szervezési és kommunikációs problémák azonban mindenütt megoldhatók - ha erről a tanszékek tudomást szereznek. Ez utóbbi azonban az elmúlt sok évtized beidegződései miatt a mai napig gondot okoz: a hallgatók - esetleges retorziótól tartva - még mindig sokszor félnek megosztani gondjukat a tanárokkal, holott ha szólnának, az a közös gondok megoldásában segítene. Célszerűnek látszik tehát hasonló, esetleg átfogóbb felmérések

elkészítése a vizsgált évfolyam valamennyi szemeszterében, hogy ezáltal biztosíthassuk a változtatásokkal kapcsolatos hallgatói visszajelzéseket.

(Megjegyzés: Köszönöm a hallgatóinknak és kollégáimnak a felmérés és az értékelés során nyújtott